

ukvarja z ilustrativnim gradivom v *Gratae posteritati*, med katerim ob več upodobitvah Žige Herbersteina v različnih ornatih, v katerih se je bodisi odpravil na svoje diplomatske odprave bodisi si jih je z njimi »prislužil«, največ pozornosti deležnih devet upodobitev Žigovih vladarskih sodobnikov od cesarja Maksimilijana I. do sultana Sulejmana Veličastnega. S tem v zvezi Vidmarjeva prikaže baronovo sodelovanje z iz Nürnberga izvirajočim grafikom Augustinom Hirschvoglom, ki je vrh doseglo že konec štiridesetih let 16. stoletja. Drugi del njenega prispevka je posvečen izdajama *Gratae posteritati* pri dunajskem tiskarju Hofhalterju in likovni opremi, pod katero se je v njiju podpisal Donat Hübschmann.

Študijsko izdajo besedila *Ljubemu zanamstvu* sklepa zapis Jedert Vodopivec Tomažič o zunanji podobi knjige iz leta 1560 v ptujski knjižnici, poškodbah, ki jih je utrpela skozi čas, in konservatorsko-restavratorskim posegom za njeno ohranitev.

Po faksimilu in študijski izdaji Herbersteinovega dela bodo s pridom posegali zgodovinarji, klasični filologi, umetnostni zgodovinarji in sploh vsi, ki se kakor koli srečujejo z zgodnjim novim vekom in humanizmom. V njiju namreč ni obširno predstavljeno le Herbersteinovo življenje in delo, temveč zlasti v pesniških posvetilih, med katerimi se najde kak pravec epilij, zaživi Evropa 16. stoletja, po kateri se je diplomat iz Vipave tako suvereno gibal.

Aleš Maver

Arnold Suppan: Hitler-Beneš-Tito. Konflikt, Krieg und Völkermord in Ostmittel- und Südosteuropa. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Institut für Neuzeit – und Zeitgeschichtsforschung, 2014, 2047 strani.

Obširno delo na 2047 straneh, s trinajstimi zemljevidi ter številnimi tabelami in fotografijami, je razdeljeno na tri dele in 20 poglavij.

V obširnem uvodu avtor predstavi namen študije, razjasni osnovne pojme in zavzame stališče do zgodovinske literature, tako pregledne kot tudi tiste, ki se posveča posameznim narodom. Podrobno oceni tudi za knjigo relevantno slovensko literaturo. Nato v prvem delu obravnava čas od leta 1848 do 1939 oziroma 1941 pod skupnim imenovalcem poglavij konfliktna zgodovina »Konfliktgeschichte«, npr. Nemško-avstrijska-ogrsko-češka-slovaška konfliktna zgodovina 1848–1918; Nemško-avstrijska-ogrsko-srbska-hrvaška-slovenska konfliktna zgodovina; Češkoslovaška-nemško-avstrijska konfliktna zgodovina 1918–1939; Jugoslovansko-nemška-avstrij-

ska konfliktna zgodovina 1918–1941. Obdobje pred drugo svetovno vojno zaključí s poglavjem »Zasedbena politika in vojno pravo v Evropi«.

V tem delu knjiga zastavljena tematiko obravnava predvsem z vidika držav, Češkoslovaške, Jugoslavije, Hitlerjeve Nemčije in Avstrije, ter nacionalnosti teh držav, Nemcev, Čehov, Slovakov, Romov, Hrvatov, Srbov, Slovencev in drugih. Za čas pred prvo svetovno vojno poleg omenjenih narodnosti obravnava tudi konfliktne odnose Madžarov z narodnostmi znotraj ogrske polovice monarhije, ki so bile izpostavljene načrtni madžarizaciji ogrskih vlad.

Slovence, Hrvate in Srbe obravnava v poglavju »Južni Slovani in Nemci v Habsburški monarhiji«, pri čemer posebej poudari različnost kulturnih in civilizacijskih razmer, ki so tudi različno vplivale na nastanek moderne hrvaške, srbske in slovenske nacionalne družbe. Avtor strnjeno in vsebinsko bogato predstavi politične, kulturne, gospodarske in verske razmere, ki so vplivale na politične odločitve narodnih politikov ob koncu prve svetovne vojne. Prikaz Slovencev temelji na slovenski in drugojezični sodobni zgodovinski literaturi.

Avtor razvoj nove države Jugoslavije temeljito in pregledno predstavi s tabelami narodnosti v državi in veroizpovedi po narodnostih. Prav tako predstavi iskanje politične forme ureditve med centralizmom in federalizmom ter terorizmom, z atentatom na kralja Aleksandra v Marseillu. Posebno pozornost posveča tudi zunanjepolitičnim odnosom Jugoslavije in Av-

strije pri vprašanju nacionalsocialističnih prebežnikov v Jugoslavijo in njihovega izгона iz nje.

Avtor posebej natančno obravnava nemško manjšino v jugoslovanskem delu Banata, v Bački in Baranji. Obravnava šolski razvoj, politične razmere ter prodiranje nacionalsocialističnih vplivov iz Nemčije in Avstrije, predvsem prek študentov, ki so študirali v teh državah, ter vpliv priključitve Avstrije Nemčiji na radikalizacijo zahtev prebivalstva nemške narodnosti v Jugoslaviji. Nazorno je prikazana politična preobrazba organizacije podonavskih Nemcev »Schwäbisch-Deutscher Kulturbund« iz zasebne manjšinske v nacionalsocialistično narodnostno organizacijo. Prav tako temeljito je predstavljena nemška manjšina v Sloveniji med obema vojnoma. Pri pregledu avtor upošteva tudi temeljno slovensko zgodovinsko literaturo.

Drugi del obravnava čas druge svetovne vojne in dogodke neposredno po njej: nacionalsocialistično vladavino na Češkoslovaškem 1939–1945, nacionalsocialistično vladavino v Jugoslaviji 1941–1945, maščevanje, povračilne ukrepe in kaznovanje na Češkoslovaškem in v Jugoslaviji ter izgone, prisilno izseljevanje in »etnično čiščenje« iz Češke in Jugoslavije. Poglavlje Kolektivna krivda, razlastitev, odvzem pravic posebej obravnava Beneševe dekrete za Češko in avnojske sklepe za Jugoslavijo. V tem delu avtor natančno predstavi nemško okupacijo nekdanje Jugoslavije in ravnanje nemških oblasti s prebivalci okupiranih ozemelj. Nazorno so predstavljeni zločini nemških okupacijskih oblasti nad srbskim prebivalstvom, kjer je prihajalo do najbolj množičnih likvidacij. Za enega usmrčenega nemškega vojaka je bila predvidena ustrelitev 100 srbskih talcev. Dobro sta predstavljeni tudi kolaboracija z okupatorjem in partizanski odpor.

Avtor dokaj podrobno obravnava tudi okupacijo slovenskega prostora z vsemi posledicami, germanizacijo, uničenjem slovenskih knjig, prepovedjo slovenskih društev in izseljevanjem slovenske inteligence. Predstavlja tudi preselitev kočevskih Nemcev z italijanskega okupacijskega področja na Štajersko, pri čemer prav tako upošteva slovensko zgodovinsko li-

teraturo. Pozornost posveča tudi italijanski okupaciji Slovencev in madžarski okupaciji Prekmurja. Avtor predstavlja tudi domobrance, partizanski odpor proti okupatorju in državljansko vojno v Sloveniji. Veliko prostora je posvečenega usodi Nemcev ob koncu druge svetovne vojne in takoj po njej, predvsem na Češkoslovaškem in v Jugoslaviji.

V 12. poglavju avtor predstavi »Spominjanje in historiziranje« obravnavanega obdobja na Češkoslovaškem, v Nemčiji in Avstriji, Jugoslaviji in Italiji ter razvoj zunanje politike med omenjenimi državami, nato pa v posebnem podpoglavju še spominjanje po tridesetih, štiridesetih, petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih letih. V trinajstem, sklepnem poglavju povzame celotno vsebino: stoletje konfrontacije v Vzhodni in Jugovzhodni Evropi.

Tretji del je vzoren zaključek prvih dveh knjig s seznamom okrajšav, navedbo virov in uporabljene zgodovinske literature. Sledijo sezname tabel, zemljevidov in slik. Zelo dragocena pa sta tudi osebno in krajevno kazalo ter objavljeni zemljevidi in fotografije.

Knjiga je doslej doživela velik odmev, avtor jo je med drugim predstavil v Pragi, Ljubljani, Budimpešti, Splitu, Krakovu, Novem Sadu, Bratislavi, Bolzanu, Rimu, Hildesheimu, Minneapolisu in Stanfordu.

Delo je nedvomno izjemno dragoceno, ker podaja primerjalni pregled zgodovinskega dogajanja v širšem srednjeevropskem geografskem prostoru, ki je bil v preteklosti tesno povezan tako politično in gospodarsko kot tudi kulturno in versko, sobivanje in prepletanje vseh teh elementov pa je povzročalo tako pozitivne kakor tudi konfliktne učinke. Ti so kulminirali v letih 1938–1948, ko so »genocidi nad narodi, totalitaristična preganjanja, organizirano uničevanje, birokratizirani izgoni in preseljevanja ter obseg in razsežnost vojnih grozot, terorizma in brutalnosti presegle vse, kar si človek v zvezi s sprostitvijo najnižjih človeških instinktov ter civilizacijske in moralne destrukcije sploh lahko predstavlja«.

Vincenc Rajšp